

till herr Tideman "ok modher sinne ene gatubodh oc en källare som hustru Kathrin Kallendorps gaff honom ok tomtena nidhon for stenhuset ok I (50) mark päninga." Förmodligen bör detta tolkas som att Peter Privalk var son till herr Tideman van Werdens syster, alltså dotterson till h. Katarina Kallendorps. Peter Privalk var således nu ägare av hela fastigheten. Huru han böt bort källaren under södra grannhuset mot en 30 alnars tomt nere i gränden på södra sidan vid sjön, har förut blivit omtalat. Peter Privalk omtalas ofta i urkunderna och hänvisas angående honom, likasom ifråga om Stockholms rådmän eller deras anhöriga, till Rådsmatrikeln. Något kan ju meddelas här. Som ålderman i S:t Gertruds gille omtalas han år 1421, vilket år han också nämnes i Helga Lekamens gilles handlingar. Åren 1425-27 var han stadsbyggmästare, dog omkr. 1452, gift två gånger: 1:o) med Kristina, död före 1423, 2:o) med Lycka (omgift med svenske rådmannen Nils Persson, om vilken mera sedan), död omkr. 1485. De tre barnen i 2:dra giftet voro Elsebe (g.m. svenska rådmannen Hans Holmgersson), Gertrud (g.m. svenske rådmannen Nils Dobbin) samt Hans Privalk, broder i S:t Gertruds gille från och med 1472 och före 1486 27/2 gift med Margareta (dotter till borgmästaren Philpus Jensson i dennes 1:a äktenskap). Hans Privalks och Margaretas son, herr Lars Privalk, omtalas i tänkebooken t.ex. 1544 19/7, 1545 17/10 och 1545 19/10. Eftersom han tituleras herr, är troligt, att han var präst. Efter Hans Privalks död, som inträffade 1502, gifte sig änkan redan året därpå med Simon skräddare. Herr Lars Privalk åter var också gift och blev fader till två söner: Johan Larsson P. och Hans Larsson P. Vad angår Simon skräddare, kan nämnas, att han hade två syskon: hustru Anna Taskemakares och Mickel i Uppeby. I Helga Lekama gilles handlingar omtalas 1469 Tideman Petri Privalk, som således också var son till Peter Privalk.

Rådmännen Nils Dobbin och Hans Holmgersson hade stort anseende och anförtroddes en mängd uppdrag. Så utsågos de 1477 19/6 att resa till herredagen i Strängnäs samt 1479 7/6 att tillsammans med hustrurnas styvfäder, Nils Persson, och några andra resa till herredagen i Södertälje. Båda voro medlemmar av S:t Gertruds gille; Nils Dobbin

bissittare där 1479 och Hans Holmgersson broder från 1452, bisittare 1460. Men det framkommer även i tänkeboken åtskilligt, som just inte talar till Nils Dobbins favör. Den 18 nov. 1480 vittnade inför rätten personer, att de sett ett fat inslaget med Hans Ulfs järn, på vilket stod Nils Dobbins märke, och 1481 3/11, att man hört Nils Dobbin tillstå, att han tagit det salt, varpå en Knut Eriksson gjorde anspråk. Nils Dobbin dog 1481 mellan den 7 juli och 17 nov., vilken sistnämnda dag änkan, hustru Gertrud, gjorde sig urarva. Den 20 juli 1482 anammade kämnärerna Joan Styng och Erik Philpusson, vilka voro utsedda att skatta Nils Dobbins hus, av detta $5\frac{1}{2}$ pund mjöl och ett spann, som stadsmätarne mätte ut. Den 1 juli s.å. hade nämligen utsetts personer att bese "the spisningä, som är i Niels Dobbins hus, och wyrda henne fore peninga ok mädhan som tydhen är haarder". Med samma släktnamn uppträda flera stockholmare under 1400-talet: Lasse D., broder i S:t Gertruds gille 1420; Olof D., broder där 1433 (?); Anders D. i samma gille 1449, m.fl. I Helga Lekama gille funnos Lasse, Olof och Remer Dobbin samt hustru Gerdeka Dobbin. En Hans Dobbin var 1421 borgare i Wismar.

Efter denna lilla släktutredning återgå vi till egendomen n:r 49 Österlånggatan. Efter Peter Privalks död kom huset till sonen Hans Privalk i enlighet med anteckning i den nu förkomna tänkeboken för 1469 10/4, citerad i jordeboken för 1492 18/5 och i tänkeboken för 1499 16/12. Rådmannen Folmar van Lunden hade år 1480 köpt ränta i en Hans Privalks egendom i Stockholm, nämligen i en stenbod, liggande näst intill det hus, som borgmästare Pynnow ägde och bebodde. Denna bod låg åt gatan före den nordligaste boden. Röntan, en halv lödig mark, anslogs av Folmar van Lunden till S:ta Barbara kor i Stockholms Bykyrka. (Se Fundationsbreven för S:ta Barbara kor i Stockholms Storkyrka, översättning av fröken Martha Voss, Samf. S:t Eriks årsbok 1917, sid. 89). Vidare omtalas i tänkeboken, huru Hans Privalk med sin hustrus tillåtelse anslog en årlig ränta av 5 mark penningar till S:t Henriks altare, till "the helga fäm wndher", att utgå ur sitt hus, som han besatt näst ovanför borgmästare Nils Perssons hus östan mur.

Hans Privalk, som för övrigt även ägde hus i Skultasgränden östan mur, dog såsom ovan sagts 1502, varefter änkan, hustru Margareta Philpusdotter, och hennes andra man, Simon skräddare, tillträdde fastigheten. Simon skräddare, som finnes skriven här i skotteboken för åren 1503-09, upplät den 10 okt. 1513 med samtycke av sin syster, h. Anna, och sin svärmoder samt sin hustru till Jakob Persson sitt stenhus och grund för 400 mark stockholmska. Till huset hörde tre källare och två bodar nedan under huset, vind, våningar samt 4 fria murar. Simon skräddare hörde till offren för blodbadet 1520. Jakob Persson finnes här i skotteboken för åren 1516-19, för 1520 saknas uppgift, men 1521-25 står hans hustru i stället. På några ställen är hennes namn utsatt, Elsebe. Förmodligen var också Jakob Persson ett av de många offren för Aristiern Tyranns blodtörst. Med sin hustru Elsebe hade Jakob Persson sonen Per Japsson. Emellertid blev det ej denne, som övertog huset, åtminstone ej närmast efter faderns död, utan det gjorde änkan. I skotteboken för 1545-52 upptages hon här som hustru Elsebe, Henrik Snaffuels hustru; först året därpå finna vi sonen som ägare, Per Japsson, och han står kvar till och med år 1556, varefter hans änka, hustru Barbro, anges för åren 1557 & 58. Arvskiftet mellan Peder Jakobsson och hans styvfader Henrik Snauel Panns antecknat i tänkeboken för 1534 23/3 (F.43), men denna har som bekant förkommit; anteckningen är upprepade i tänkeboken för 1576 22/8, till vilken intresserade läsare hänvisas.

Därefter har jag en lucka i ägarelängden på cirka 70 år. Den 16 juni 1628 sålde Hans Urbansson till Henrik Lemmens ett gammalt förfallet stenhus på Österlånggatan, näst norr om Löparens sätehus, jämte två korsverksbodas bakom huset ned i gränden; tomtens längd var i Kokhusgränden $40 \frac{3}{4}$ aln, i Jochim Sperlings gränd $19 \frac{1}{2}$ aln och bredden vid Österlånggatan var $19 \frac{3}{4}$ aln.⁺⁾ Friset utgjorde 1000 daler. Då man vet, att Lemmens var ägare av hörnhuset (Freden), är det lätt att förstå, att det verkligen var nr 49 som han köpte. Härmed få vi också ett nytt namn att lägga till de övriga på den nordliga gränden inom nuv. kv. Argus, Jochim Sperlings gränd. Huru

+) Här ha vi alltså uppgift på avståndet mellan gränderna och kunna konstruera fram även den nordliga gränden på 1701-års karta.

Hans Urbansson kommit i besittning av huset, kan jag ej säga, förmodligen var det ett arv efter fadern, Urban Michelsson, ty denne ägde det troligen 1621 12/3, då Håkan Kristersson sålde det södra grannhuset till Lemmens (se ovan sid. 6). Urban Michelsson uppträder här i skotteboken åren 1582-1604.

Eftersom den av Lemmens 1628 inköpta tomtten hade en bredd av 19 3/4 aln vid Österlånggatan, är tydligt, att den ej blott omfattade den norr om Kokhusgränden befintliga delen av nuv. n:r 51 Österlånggatan utan även den södra delen av egendomen n:r 49 Österlånggatan.

Längre fram på 1600-talet sålde förmodligen Lemmens bort tomtens norra parti och behöll det södra, som han införlivade med hörnegendomen. Däröfver mera i uppsatsens senare del. Vad angår den tomtedel, som tillhörde nuv. n:r 49 Österlånggatan, tycks den ha kommit till Erik Larsson van der Linde och från honom till hans måg Herman Kamphenhausen.

Erik Larsson von der Linde hade i sitt andra äktenskap, med Vendla Larman, bl. andra barn två döttrar: Gertrud, född 1608 2/4, och Margareta, född 1609 24/4, + 1645 16/1. Gertrud blev 1626 18/6 gift med Herman Kamphenhausen. I 1652-års mantalslängd äro grosshandlare Herman Kamphenhausen, hans hustru, de ogifta döttrarna Vendela, Elsa och Gertrud (den sistnämnda saknas hos Lüdeke i hans Denkmal der Wiedereröffnung etc) samt en dräng och två pigor skrivna här. Uppgifterna hos Lüdeke, till vilka hänvisas, kan jag ytterligare komplettera därmed, att dottern Vendela Hermansdotter i mars 1652 vigdes vid Petter Starck (förmodligen den inspektör Petter Starck från Gottland, som 1652 var skriven i östra kvarteret, n:r 92) och att sonen Erik Hermansson inskrevs som student vid Rostocks universitet i oktober 1645. Vid Uppsala univ. hade sönerna Erik och Laurentius börjat sina studier den 24 juli 1643. Sannolikt var det huset, här, som avsågs 1641 13/10, då sal. välb. Erich Larsson van der Lindes änka och arvingar för 3200 rdr uppläto till Herman Camphenhausen all den rätt och pretention, som de kunde ha till det hus, som deras måg och sväger Camphenhausen hade byggt på sal. van der Lindes tomt och grund vid Österlånggatan, däruti han bodde. Da Sperling

bodde innanför Camphusen och naturl. vid Jochum Sperlings gränd (den norra inom kv. Argus), får man väl anse, att Camphusen ägde 49 Österlånggatan.- Vad beträffar Erik Larssons dotter Margareta, var hon gift två gånger: 1:o) med rådmannen i Stockholm Valentin Nilsson, 2:o) med borgmästaren i Halmstad och direktören vid Afrikanska Guldkompaniet Hans Neuman som efter Margaretas död gifte sig med Sofia Doms; han dog i Afrika (Lüdeke). Den 15/9, 22/9, 6/10 1645 gjordes uppbud på Herman Camphusens hus östantill.

Tomterna mellan de båda gränderna inom nuv. kv. Argus. Mot herr Ludvigs gränd tycks det som om dessa fordom hört samman med Hans Westmans egendom uppe vid Österlånggatan och detta, såsom ovan påpekats, ännu i början av 1500-talet, åtminstone till 1523. Åt den norra gränden ägdes tomterna ned till sjön av Peter Privalk. Vid arvskiftet 1469 10/4 (se ovan) fingo Hans Privalk och hans båda systrar på sin lott den södra delen av Hans Privalks gr. Hans Privalk skulle få icke blott det övre stenhuset vid gatan med dess grund och källare utan också byggningen på södra sidan i sjön nedanför herr Ludvigs husmur; herr Nils Persson fick i stället det nedra östra stenhuset med dess underliggande grund, källare och all byggning och tomt ned i sjön, således på Privalksgrändens norra sida. Även omtalas sedermera, huru Privalk dömdes att återfå källaren under sitt eget hus (som han hade lånat sin framlidna moder, hustru Lycka, i hennes livstid i utbyte mot en annan källare av h. Lycka och hennes man, herr Nils Persson), medan Nils Persson och hans arvingar skulle återfå källaren under sitt eget hus. I tänkeboken för 1499 2/12 säges, att Hans Privalk ingenting hade att skaffa med Olof Mickelssons källare (se nedan), ty Niklas Persson bodde där förut på norra sidan. Och 14 dagar senare bestyrkes detta: gränden på norra sidan var herr Niklas Persson tillskiftad från hans hus till sjön utom gården emellan, som Laurens tunnbindare satt uti, och herr Niklas Perssons styvbarn fingo södra sidan ned i sjön med Privalks hus överst på norra sidan. De båda systrarnas män blevo således ägare av fastigheterna här, men om dessas öden under den närmaste tiden framgår intet med visshet. Då efter Nils Dobbins död änkan gjorde sig utvärdig väl kreditorerna hand om hans del. Med tanke på att södra gränden vid

ett tillfälle kallades Lars Privalks gränd, förefaller det sannolikt, att denne någon tid ägt fastighet här.

En blick på Lüdekes karta ger vid handen, att gränden n:r 48 motsvarar våra dagars Tullgränd och n:r 49 följaktligen den, som fordom kallades Herr Ludvig borgmästares gränd, Lars Privalks gränd, Kokhusgränden och Lilla Tullgränden. I kvarteret näst norr om denna synes längst ned en liten puckel skjuta ut nedåt sjön. Utan tvivel betecknar denna att av de många stadstornen, ty i Lars Privalks gränd fanns ett dylikt torn. Tornet omtalas i konung Johan III:s brev av 1590 1/2 och 29/9 och skulle då brukas till tullbod. +) I mitten av 1500-talet tillhörde tomten här staden. Den 4 dec. 1553 fick Raua fiskare, även kallad Raua i Kornhamn, k. m:ts tillstånd att av staden lösa till sig den tomt i Kokhusgränden, varpå hans trähus stod, enär han gatt miste om sin tomt i Kornhamn, på vilken skansen då befann sig. Tomten skulle lösas efter alnatal, 8 mark per aln; längden var 14 1/4, bredden 13 1/4. I skotteboken finns denne Raua upptagen här under åren 1545-58. Efter hans död uppläto arvingarne, Morten Raualsson, Raua Persson, Anna Raualsdotter och Matts Persson, den 20 nov. 1563 till sin styvfader, Jöns Jönsson - änkan hade således gift om sig med denne - hälften i den tomt, som de ärvt efter sin fader Raua; den andra hälften fick Jöns med sin hustru; tomten låg i Kokhusgränden på norra sidan mellan Tomas Raualssons hus och stadens kokhus. Längd och bredd uppgavos till resp. 13 3/4 aln och 12 1/2 aln, således något mindre än 10 år tidigare. I tänkeboken för 1555 10/7 är inskrivet, huru gamle Olof skrivare östantill då upplät till Tomas Raualsson ett trähus östantill i Jöns tunnebindares gränd för 60 mark. Det är på grund härav, man har anledning misstänka, att denna gränd kan vara identisk med Kokhusgränden, ehuru det naturligtvis också är möjligt, att en helt annan gränd avses. I skotteboken för åren 1545 & 46 finns Tomas Raualsson här men icke sedan, vilket dock endast bevisar, att han

+) Däremot var nog den gamla tullboden, på vilken ett första uppbud gjordes 1604 29/8 samma, som omtalas i Johan III:s brev från tiden före 1585 och befann sig i nuv. kv. Proserpina. I tänkeboken för 1602 18/12 omtalas, huru Byrie fågelfångare hade bjudit Nils Klockgjutare till sig på gamla tullboden. Ännu tidigare låg tullboden i nuv. n:r 36 Järntorget, "Aikendal".

bodde här dessa båda år.

På obekant sätt kom Jöns Jonssons egendom till Tomas Pedersson och Måns Mårtensson, borgare i Söderköping, vilka den 15 febr. 1613 uppläto till rådmannen i Stockholms stad Hinrik Tönnesson ett litet, gammalt och halvbyggt korsverkshus i Kokhusgränden, nederst på norra sidan, mellan stadens bod och Olof Hindrikssons hus. Måtten voro: på längden 14 1/4 aln, på bredden 13 1/4 aln. Priset var 132 1/2 daler (varje daler räknad till 4 mark). Med stadens bod menades utan tvivel tullboden, som nu befann sig i det hus, som förut brukats till kokhus. Tomten, vars mått fullkomligt stämma med dem för år 1553, tycks på denna tid ej ha omfattat den lilla gränden på södra sidan. Men när staden framdeles förvärvade den, införlivades tydligen den bredvidliggande gränddelen med tomten, eftersom breddmåtiet nu ökades från 13 1/4 aln till 17 3/4 aln, d.v.s. med 4 1/2 aln, som just var bredden på Kokhusgränden här.

Tullhuset omtalas 1636 22/10, då staden till mästern Kristoffer Kitz bagare sålde en tomt östan till mellan hans eget hus och tullhuset. Tomtens längd var 8 1/4 aln, bredd 17 3/4 aln; priset 54 dal. 11 1/4 öre. Kristoffer bagare, som den 16 nov. 1651 vigdes vid Helena Hansdotter, hade i ett föregående äktenskap dottern Margarota, som den 20 okt. 1654 gifte sig med doktor Johan Loccenius, professor i Uppsala. Detta var dock troligen ej hennes första gifte. I mantalslängden för år 1652 upptages i eget hus mellan dem, som tillhörde bagaren Kitz och grosshandlaren Lemmens en grosshandlare Mickel Wanckelmuth med hustru. Av S:t Nikolai kyrkas vigselbok synes, att denne Wanckelmuth den 15 januari 1643 hade ingått äktenskap med jungfru Margareta Kristoffersdotter. Då man vet, att Kitz ägde flera hus här intill varandra, förefaller det ganska troligt, att Wanckelmuths hustru var en dotter till honom +) och att huset lam-

+1) Sedan detta skrivs, har dubbelhäftet 2 & 3 av band XXI av Personhistorisk Tidskrift utkommit. I en uppsats med titel "Adliga ätten Ulfhans n:r 153" omtalar förf., som tecknar sig R.N-r, å sid. 108, att bagaren Kristoffer Kitz hade två döttrar: Margareta g.m. Michel Wanckelmuth och Katarina g.m. bagaren Anders Pettersson. Nålla angives icke härför lika litet som för en annan uppgift, att Kitz' änka, h. Helena Hansdotter, sedan blev gift med Anders Björnsson. I S:t Nikolai kyrkas vigselbok omtalas, huru en Katarina Kristoffersdotter blev gift 1651 1/1 med en Jakob Eriksson, och för 1661 28/12 är vigsel antecknad mellan Katarina Kristoffersdotter och Knut Pedersson.

nats som hengift. I not. 3 sid. 78 i nyssnämnda vigselbok uppräknar Wrangel 5 barn till Michel Wanchelmuth, döpta i Storkyrkan: Cecilia (?) 1643 18/10, Kristoffer 1645 3/1, Petrus 1647 30/5, Dordi 1649 13/4, Lisbeth 1650 18/6. Vid Uppsala univ. skrevo Kristoffer och Johannes in sig i april år 1657.

I Wrangels Stockholmiana I-IV, sid. 374, förekommer Michil Wankelmodh omedelbart efter Hindrik Lemins, båda ägare av hus vid Österlånggatan år 1646. Således skulle Wanchelmuth ha dött omkr. 1653. Egendomen gick då till änkan. I stadens registratur för den 18 juli 1660 är antecknat, huru fastebrev då utfärdades för generalförvaltaren Wilhelm Drakenhielm till Hanestavik på en tomt, som hustru Margareta Kitz (dotter till salig Kristoffer Kitz bagare och hustru till kungl. historiegrafen, kungl. academicus i Uppsala, bibliotekarien doktor Johannes Loccenius) med sin mans samtycke sålt till Drakenhielm. Tomten låg östan till mellan Kristoffer Kitz' eget hus och tullhuset samt höll efter förra brevets lydelse i längd 8 1/4 aln, i bredd 17 3/4 aln; priset var 200 riksdaler. Som synes är det fråga om precis samma tomt, som staden sålde år 1636.

Ovisst är, var den korsverksbod var belägen, å vilken Jöran Behr erhöll stadens fastebrev den 12 aug. 1607, Den hade förut tillhört hans hustru Brita men efter hennes död tillfallit mannen. Det uppgives i brevet endast, att boden låg på norra sidan av Kokhusgränden. Måhända var det samma bod, som uppbjöds i aug. 1645 (jfr ovan sid. 13 f.). Angående Jöran Behr se nedan sid. 35.

Uppgiften, att stadens kokhus låg vid den sydliga gränden inom kv. Argus, har ett visst intresse. I Stockholmiana I-IV, sid. 388, säger Wrangel, att Kokhusgränden motsvarar den ena av våra dagars Dryckesgränder, vilket alltså är ett misstag. I sin förut omtalade avhandling Om tolagen påpekar registrator Gyllensvärd, sid. 10, not. 2, huru kungl. maj:t av omtanke för det närbelägna packhuset tillskrev magistraten 1681 22/6, att de krogar och kydden, som belamrade Drakenhjelmiska tomten, skulle raseras och vakthållning anordnas vid packhuset. Att i nuv. kv. Argus både under medeltiden och långt senare funnits en hel del dylika utskänkningsställen, framgår även av yrkesnamnen på här skrivna personer. De flesta härbärgen och vinstu-

gor befunno sig dock ej här utan vid Järntorget. I tänkeboken för 1621 23/7 heter det "Sammaledes bleff H.K.M:tz Privilegium på Packhuset uppläset, hvilkenns inkombst H.K.M:t nådigst hafuer unt och upplåtit Staden"

Den nordliga gränden inom kv. Argus hade, som förut nämnts, namnet Lasse skomakares gränd, som den erhållit av rådmannen Lars Larenson skomakare, skriven här 1516-25 (åren 1522-23 står dock hustrun Elin, i stället) men saknas 1545, varför är troligt, att hon dött under mellantiden. Hustrun var död år 1551, och den 12 okt. detta år upplåto hennes arvingar till rådmannen Gunnar Olsson ett trähus i Lasse skomakares gränd på södra sidan för 230 mark. Tomtens längd utmed gatan, där huset stod, utgjorde 19 1/4 aln, bredden 12 1/2 aln.

Vid denna den nordliga gränden inom kv. Argus, vilken 1628 kallades Jochim Sperlings gränd, måste givetvis Jochim Sperling ha ägt fastighet. Jochim Sperling upptages här i skotteboken för 1622 och 1623 och följande år, i boskapslängden av år 1627 står Jochim Sperling upptagen som ägare av en häst, men 1631 saknas mannen. I mantalslängden för 1652 finna vi vinskänken Hindrich Sperling som ägare av huset n:r 133 i östra kvarteret. Numreringen var då ej densamma som den blev efter fastställelsen 1729, och man kan ej omedelbart av numret sluta till vilket hus som avses. I tänkeboken för 1654 21/8, omtalas, att då förordnades gode män att skatta och värdera Hindrich Sperlings faders hus östan till i en gränd innanför Camphusens hus, som var förpantat till Friedrich von Bärge och Thomas Blommert. Ordställningen är ej den sedvanliga; meningen torde ha varit att Sperlings (ej Camphusens) hus blivit pantsatt. Att Sperlings hus låg innanför Camphusens, får väl tolkas som att båda befunno sig inom nuv. n:r 3 och 7, i kv. Argus, och att Camphusens låg väster om Sperlings, nämligen vid Österlånggatan.

Den 19 dec. 1666 fick Wilhelm Drakenhielm fastebrev på det hus bredvid Camphusens, som han köpt för 6000 dal. kmt av Joachim Sperlings måg, handelsmannen Jakob Rebelleday.

Enl. Svenska Ättartal band 11, sid. 404 och följ. var Katari-na Sperling död som änka och barnlös 1692. Hon hade varit gift tre gånger: 1:o) omkr. 1630 med handelsmannen i Stockholm Georg Holst (med vilken minst två barn: Georg och Sofia, se Sv. Ättartal, band 11, sid. 336 & 404, 2:o) med handelsmannen i Stockholm Jakob Rebel-

ledig d.ä. (som i ett föreg. äktenskap hade sonen Jakob R. d.y. men i detta intet barn), 3:o) 1674 9/4 med rådmannen i Stockholm Anders Larsson Holmenius, + samma år. Se för övrigt samma källa, band 11, sid. 405, samt Rådsmatrikeln, sid 279.

Då Jakob Forbus till Jakob Feif sålde sitt hus vid Järntorget 1654 30/11 o. 4/12, varför den senare erhöll stadens fastebrev 1655 31/1, ingick i köpet en bod på södra sidan av Sperlings gränd; läget anges ej närmare.

Den 25 nov. 1633 begärde Kort Wittholtz' änka, h. Anna, att bl. a. två hennes bodar i Sperlings gränd skulle värderas; om de lägo på norra eller södra sidan, får man ej veta.

Tonterna på norra sidan av Lasse skomåtares gränd.

Att den översta av dessa vid arvskiftet 1469 tilldelades borgmästaren Niklas Persson, har förut blivit sagt. Den 14 april 1476 tillstades han att låta bryta av sin byggning före nästkommande söndag, och två dagar senare utsattes ett vite av 40 mark, därest han ej avbröt sin byggning östantill, och tillades "och saa framh thet han vill sitia i thet säte, som han tilskickadher är". Förmodligen hade han förklarat sig ämna negligera det första påbudet. Den 4 nov. 1476 är han åter ute för rådet, som då beslöt, att herr Nils Persson icke hädanefters skulle få hålla vin falt eller låta tappa och slå "stragx ryshaner nider ok lesa kiällaren igen". Det tycks alltså, som om den ekonomiske borgmästaren slagit sig på olovlig vinutskänkning. Han blev broder i Helga Lekamens gille 1453 3/6, där hans hustru Katarina och hennes dotter Anna vunnit inträde in extremis två år tidigare. Efter Nils Perssons död uppläto testamentarii efter honom 1492 12/5 till brorsonen Jöns Laurensso en liten gård östan näst det stenhus, herr Nils Persson själv beboade östan mur i Privalks gränd, med en liten källare under; längden och bredden voro vardera 15 alnar. Det stenhus, som Nils Persson beboade, upplät Jöns Laurensso å egna och medarvingars vägnar 1494 10/3 (enl. jordbooken), bestyrkt i tänkeboken för 1495 16/3 till Olof Mickelsson. Det angavs som farbroderns stenhus östan mur näst nedom Privalks eget hus och näst sunnan hustru Elsebes, Hans Ericssons hustrus, hus på

norra sidan i gränden; härvid undantogs den lilla källaren, som Niklas Persson förut hade givit sin brorson Jöns Laurenssohn med sin tjänstepiga som deras tjänstelön, och den lilla trädgården nedanför stenhuset, vilken källare låg rakt östan under samma hus. Man får väl antaga, att det var brorsonen, som förestått den olagliga vinutskänkingen här på 1470-talet. I samband härmed var det kanske som rådet bestående, att Knut Jensson skulle ha byggnaden i herr Ludvigs gränd, som Olof Mickelsson Kusen förut haft (se ovan). Med det att Olof Mickelsson, angående vilken hänvisas till Rådsmatrikeln, blev husägare här, får gränden ett nytt namn. År 1498 kallas den Hans Privalks och Olof Mickelssons gränd.

Olof Mickelsson och hans hus i Privalksgränden omtalas litet emellan i urkunderna. Ett par utdrag äro förtjanta att återges. Den 16 mars 1495 bestämde rätten, att Olof Mickelsson skulle bryta upp den dörr, som han låtit mura igen östantill och som befann sig under Hans Privalks hus och ledde till dennes källare från gatan, vid vite av 6 mark. Vidare skulle Privalk få nyttja den gång, som Olof hade under sitt nya valv, till sin källare lika väl som Olof Mickelsson och deras arvingar å ömse sidor, "och wore tet zache ath fförscrifne Priffualk techtis sin skorsten nider bryta eller fförbättra öffuer grenda hualffuit öster söder wedh siith huss, tha skall han thet hualff och skorsthen fota in pa Olaff Muchelssons mwr som han nw står öffrat mwrn hörer them baadom tiil på norre sidhus i grende hualffuit ther Olaff haffuer bygint ath huelffau öffuer fförscrifne källare." Tre dagar tidigare vittnades om en syn mellan herr Bengt Smälänning och Olof Mickelsson i porten om begges hus östantill i Privalksgränden och om den skada, som Olof Mickelssons hus hade åsamkat herr Bengts hus genom brytningen, varefter beslöts "i wenskap oc kerligh ath the skulle baadhen mwre theris bögnigh och i tet samme stycke i her Benctz mwr som han haffuer skada ffongit skal Olaff Mickelsson mwre iij m (3000) tigel meth kalch och arbeytis lön mere en her Bencth i thet samme stycke mwr som her Bencth skada fohget hadhe och saa monge ankere som en thera inlägger swa legäie och then andra och Olaff mwre op tet han köpt haffuer och ey ytermere, mwre han mere

sware sielffiuer."

Olof Mickelsson dog 1502, och 1507 18/10 uppläto arwängarne till Olof Jönsson en gård näst nedanföör Olof Mickelssons stenhüs i Privalks gränd, vilkens längd vid gatan var 13 alnar, bredd 16 3/4 aln; priset var 140 mark penningar jämte 4 tunnor salt och en tunna öl. Detta skulle då vara den lilla gård, som förut tillhört Jöns Laurensson vinman. I skotteboken finns Olof Jönsson här redan år 1506, närmast under Jakob vinman och tre rader under Olof Laurensson i vinkällaren. Ännu år 1509 är Olof Jönsson kvar. Förmodligen var det denna gård, som 1499 uppgavs vara bebodd av Laurens tunnbindare, kanske fader till Jöns Laurensson vinman. Redan på 1460-talet finns en Laurens tunnbindare skriven här, som väl var samme man.

Vem som blev ägare av stenhuset ovan, uppges ej; möjligen var det änkan, hustru Katarina, med vilken rådmannen Olof Mickelsson gjorde testamente 1488 21/1 och som levde ännu 1513 29/1, men troligare är väl, att Olof Jönsson även kommit i besittning av detta, ty i skotteboken för 1507 återfinnes hans namn här på två ställen i hus intill varandra.

Genom kungl. brev av 1537 27/5 får Nils Boije ett stenhüs östan till i Lasse skomakares gränd i hörnet på vänstra handen, när man går ned från långa gatan under valvet, med 2 bodar, källare; huset hade tillhört de lybske för gäld efter Kort Ruth. Att här ej avses huset vid Österlånggatan utan det närmast öster därom belägna, är tydligt därev, att man först skulle gå ned under valvet för att komma dit. För övrigt synes det ännu tydligare vid försäljningen 1544 19/7, då Nils Boije upplät till Olof Knutsson ett stenhüs i Lasse skomakares gränd näst nedanföör hustru Elsebes, Hindrich Snavels hustrus, hus på norra sidan uppsides med fru Gunillas hus. Till huset hörde 2 vindar, 2 bodar och 2 källare. Redan den 9 november 1545 är Olof Knutsson färdig med att i sin ordning sälja huset, varvid läget anges på alldeles samma sätt som vid inköpet. Priset var 350 mark stockholmska; köpare var rådmannen Jöns Andersson. Denne var en mycket förmögen man, som hade fastigheter på olika håll i staden ävensom på Södermalm. Uppgifterna om honom i Rådsmatrikeln kan jag sätillvida beriktiga och komplettera,

att hans son (enl. uppgift i tänkeboken för 1587 20/4) var den bekante filosofie professorn i Stockholm, magister Lars Johannis Lälius; att Jöns Andersson först var gift med Karin och därefter med Ragnild Haraldsdotter, vilken överlevde honom och före nämnda dag ingick äktenskap med Hans Stut. Efter hustru Karin gjordes ej arvskifte förrän 1577 8/5, då Jöns Andersson redan hade gift om sig; därvid uppräknas dels de fastigheter han hade före giftermålet med h. Karin, dels dem han fick med henne. Till den förra gruppen hörde ett stenhus, värderat till 450 daler, vilket han bebott östan till näst Hans Anderssons hus; en trädgård med tomt näst nedanför, upptagen till 20 dal. I 1582-års mantalsförteckning står hustru Ragnild som ägarinna strax efter stadens hus (endast ett hus emellan). Eftersom Hans Andersson 1586 ägde tomt i Lasse skomakares gränd och just på norra sidan intill Lille Jöns Andersson, som denne kallades, torde få tagas för givet, att det förstnämnda huset, som värderats till 450 dal., var det nu behandlade. Efter hustru Karins död förblev det liksom träboden och tomtens nedanför i Jöns Anderssons ägo.

På obekant sätt blev Jöns Gregersson, borgmästare i Uppsala, ägare till tomtens näst nedanför Jöns Anderssons hus på norra sidan av Lasse skomakares gränd, som han den 4 juni 1575 sålde till Anders Persson, varvid längden utmed gatan uppgavs till 13 alnar och bredden till 15. Priset var 300 mark i K.M:ts mynt av år 1570 och 100 mark i konung Eric's mynt. Om nu denne Jöns Gregersson endast varit mellanhand, eller en annan närbelägen tomt avses (det senare är troligare, och den läg väl i sådant fall nedanför), är ej gott att avgöra, men Jöns Andersson bytte bort till samme Anders Persson en tomt, vars längd var $13 \frac{1}{2}$ aln, bredd 16 alnar. Läget var bakom Urbans sätehus mellan Hans Anderssons och hustru Annas, Tomas Björnssons hustrus, tomter. Anders Persson sålde tomtens 1586 21/11 till Urban Mickelsson för 125 daler (500 m.). Tack vare att vi äga i behåll en liten kartskiss över trakten här från omkring 1640 samt en uppgift från 1581 30/10 i tänkeboken, enligt vilken sistnämnda Urban Mickelsson hade köpt en tomt, där han förut byggt ett stenshus och där en gammal mur stod, i Fru Gunillas gränd på södra sidan näst ovanför stadens mur,

är det möjligt att ganska noga precisera läget. På skissen i *Rån* är det lätt att orientera sig, då Urbanshuset är tydligt angivet, liksom städens hus nedanför; Urbansgränd är identisk med Fru Gunnillas gränd. Korsverisboden vid gränden, som skulle byggas igen - just Lasse skomakares gränd - var den egendom Urban Mickelsson köpte av Anders Persson 1586. Tomterna på östra och västra sidorna tillhörde de ovan angivna grannarna. Av en uppgift från 1546 11/10 finner man, att trädgården då kallades Hans Erikssons (se nedan).

Möjligen var det denna tomt i Lasse skomakares gränd, som Mickel Olsson 1596 30/8 sålde för 70 daler till Urban Mickelsson.

På norra sidan av Lasse skomakares gränd befann sig 1507-11 Per Helsings gård, och näst nedanför denna ägde Nils Laurenssons änka, hustru Birgitta en gård i slutet av 1400-talet, som hon 1498 5/5 för 70 mark sålde till Hans Andersson. Den uppgavs då ligga i Hans Privalks gränd och Olof Mickelssons gränd och vara den nedersta gården vid stadsmuren på norra sidan. Försäljningen gällde endast själva byggnaden, ej tomten; de uppgivna måtten voro i längd $7\frac{1}{2}$ aln, i bredd $19\frac{3}{4}$ aln. Tvivelsutan tillhörde tomten staden. Då Hans Andersson och hans hustru sålde huset 1511 31/3 (1512 22/3), uppgavs det vara en träbod med två bottnar liggande i Privalks gränd på norra sidan mellan Per Helsing och Olof Bengtssons gårdar; måtten voro 18 alnar tvärs över på båda sidor och 7 alnar vid gatan. Köpare var Olof Bengtsson och priset 55 mark. Olof Bengtsson finns här redan 1507 i skotteboken, omedelbart efter Per Helsing. och sista gången år 1516. Det följande året står i stället änkan, hustru Margrit, och framför på samma rad Lasse Nic(lasson); år 1518 står den senare ensam. Åren 1519-24 uppträder ånyo änkan, h. Margrit Olof Bengtssons. Detta skulle då betyda, att Olof Bengtsson dött år 1517, efterlämnande änkan, h. Margrit, som redan året därpå gift sig med Lasse Niklasson, vilken dött år 1518, varefter hustru Margrit ånyo blivit ägarinna till fastigheten.

Den 11 oktober 1546 upplåter Erik Larsson såsom fullmäktig för Anders Björnsson och Ragvald Björnsson i Öffuermark till Laurens Persson en trädgård och tomt östantill i Lasse skomakares gränd på

norra sidan näst nedom Hans Erikssons trädgård och ovanför stadens mur, nederst i gränden, undantagandes stadens tomt näst nedanför huset. Priset var 80 mark; längden av tomten vid gatan $11 \frac{3}{8}$ aln, bredden 19 alnar.

Denna den nedersta tomten på norra sidan väster om stadsmuren är lätt att återfinna på kartskissen, där den betecknas med ordet Nynan. Enligt tänkehoken upplät staden 1642 20/8 till Hans Neuman en tomt östantill näst tornet i Urbansgränden. Bredden vid Lastagien från tornet till gränden på södra sidan var 19 alnar, bredden på övre sidan från stadens lilla hus till samma gränd 18 alnar, längden på norra sidan vid tornet 24 och längden vid gränden 22 alnar. Ytan var 425 kvadratalnar. I designation, utfärdad 1640 19/6 av Anders Torstensson, uppgivas alldeles samma siffror, men ingressen lyder: "Thet som staden fordom S. Fallenton Nilsson och nu hr Hans Nynan tillsagt haffuer", vilket innebär, att Valentin Nilsson fordom ägt tomten. I själva verket var borgmästaren i Halmstad och direktören vid Afrikanska guldkompaniet Hans Neuman gift med Valentin Nilssons änka, hustru Margareta von der Linde (medan hennes syster Gertrud var gift med Herman von Cempenhausen). Då Hans Neuman 1642 26/2 till rådmannen Anders Jönsson sålde sitt stenhus i Benikebrinken (se min uppsats om Svartbrödra-klostret i Samf. S. t. Eriks årsbok för 1916), ingick i upplåtelsen även korsverksbod i Lilla Urbansgränden, vilken hela egendom förut tillhört Valentin Nilsson. Urban Michelsson ägde hus såväl i Lasse skomakers gränd som i Fru Gunillas gränd. Fru Gunillas gränd fick också därför namnet Urbansgränden; det är då helt naturligt, att den lilla gränden bredvid, där han även hade hus, kom att benämnas Lilla Urbansgränden. Om Hans Neuman se sid. 20 eller Lüdekes Denkmal.

Österlånggatan 47 och tomterna öster därom.

Jag börjar med huset vid Österlånggatan. Äldste kända ägare tycks ha varit Godskalk Warmeskerke, som innehade huset 1370 8/10. Han blev rådmän vid något tillfälle mellan åren 1376 och 1392, borgmästare före 1396 26/3, dog mellan 1402 13/5 och 1408 14/6, var gift med h. Valborg, båda tillhörde Helga Lekamens gille. Den 20 april 1422 kallas huset för Herr Godskalk Voemeskerkes stenhus, oaktat han då varit död

i många år. Henrik Warmeskerk, arvinge till Godszalk, omtalad 1408 14/6 och 1411 10/11, var kanske en broder eller brorson till honom. Släktnamnet är ovanligt, i Hansaurkunder förekommer en karsten van Warmeskerken år 1485.

På obekant sätt blev Henning Pynnow ägare, och han finnes skriven här 1460. Eftersom gränden, nuv. Packhusgränden, den 16 nov. 1457 betecknas som Pynnows gränd eller Nigils köpmans gränd (det senare förmodligen efter Nils Dobbin, som tycks ha ägt bod i övre norra hörnet), kan man vara säker på att Pynnow redan på 1450-talet innehade hörnhuset. Han blev tysk rådman i Stockholm 1458, tysk borgmästare 1464; med sin hustru Margareta gjorde han inbördes testamente 1464 21/11. Han var en av de mera framträdande personerna av den tyska befolkningen i Stockholm före författningsändringen 1471. Var förmögen och ägde en mängd hus på olika håll i staden, t.ex. vid Köpmangatan och Fiskastrend.

Släkten Pynnow var vida utgrenad i Tyskland; en del medlemmar av släkten hörde hemma i Lybeck, och i urkunderna för denna stad nämnas bl.a. en änka Pynnow senast 1463, en fiskare P. 1466, Koppe P. 1466, Hans P. 1468. En borgare Heyne P. i Rostock och en skeppare P. från Wismar förekomma 1342 o.s.v.

I augusti eller september 1472 begav sig Pynnow över till Lybeck och blev borgare i denna stad - han kallas uttryckligen så 1472 12/9, likaså 1492 12/5, då han ännu levde. Det oaktat uppträdde han esomoftast på rådstun i Stockholm t.ex. 1478 7/12 och 1483 1/12. Han var broder i S:t Gertruds gille 1452, där för resten en Jachim Pinno nämnes 1425.

I jordeboken är antecknat, huru Henning Pynnow 1472 8/8 kom upp å rådstugan och till bergmästaren Magnus Eriasson upplät sitt hus och liggande grund, som han själv bebodde östan mur, med alla tillbehör: bodar, källare "innan bygning offwan ok ni han meth the träbygning som tvärs offuer gatwne är, vndhan tageth stadzsins tompter ok eghe-deler" för en icke angiven penningssumma. Att här just är fråga om egendomen i hörnet av Österlånggatan och Pynnows gränd och icke någon av hans andra hus, är tydligt av att det säges, att han besatt huset.

Då Hans Privalks bod omtalas 1480, uppges den befinna sig intill Pynnowens hus, där Pynaow borgmästare var boende. Förmodligen var det på grund av naborätt som Magnus Eriksson fick företräde att köpa egendomen, ty han ägde fastigheten närmast nedanför, där han bodde med sin hustru Elsebe 1474 1/8, då de till ett Storkyrkans prebende testamenterade detta nedre hus. Han dog 1476 mellan den 22 jan. och 17 mars samt ligger begravnen i Storkyrkan, där en sten finnes med hans namn. Hustru Elsebe var dotter till borgmästaren Gerd Zedde och gift med Magnus Eriksson före 1462 8/11, vilken dag de gjorde inbördes testamente. Bengt Smälänning erhöll naturligtvis huset genom sin hustru, h. Lisabet, som var änka efter Jakob Bengtsson och dotter till borgmästaren Gerd Sodde. Hon var således syster till Magnus Erikssons hustru Elsebe, vilken efter mannens död ärvde huset och vid obekant tillfälle upplät det till borgmästaren Bengt Smälänning.

Innan vi gå vidare, skola vi göra en hastig titt över på andra sidan av nuv. Packhusgränden. Huset överst på den norra sidan tycks fordom ha tillhört den bekante Hens Kröpelin och efter dennes död gått till de båda döttrarna gifta med välborne männen Eristiern Bengtsson och Algot Eringislesson, vilka 1452 17/1 upplåto det till Tideke Peckow (om honon se Rådsmatrikeln) för 1000 mark stockholmska och två leydistlakan. Nu omtalas 1465 29/8 en bod söderst under det hus, som kallades hustru Elin, Jon Helsing änkas, och låg tvärs över Tideke Peckow, vilken bod h. Elin hade pantsatt till Olof glasmästare för 50 mark. Det förefaller på grund härav som om hon före Pynnow ägt det södra hörnhuset eller huset intill detta på den östra sidan. Om här avsetts det stenhus, som Jon Helsing 1460 21/7 köpt av Lasse Andersson rådman östan mur näst Nigels Hake och som hade 2 källare och 2 bodar, är ovisst. (Annu svårare är att avgöra identiteten med det hus, som Lasse Andersson 1450 11/7 köpte av gråbrodern Laurens Baatzman för 250 mark och 1/2 kolsester lakan, vilket anges vara stenhus tvärs över Bertil Skyttes, ⁺) som fordon hans moder hustru

+) Detta läg sannolikt på västra sidan av Österlånggatan närmast norr om nuv. Norra Beniksbrinken, vilket gör det sannolikt, att här avses ett annat hus, nordligare beläget.

Katarina satt i. Det hade fritt dropprum på båda sidor och i köpet ingick allt tillhörande utom hörnboden på östra sidan och källaren innanför och den andra boden näst sunnan. Eftersom en hörnbod omtalas på östra sidan och en annan bod söder om denna, måste egendomen ha haft gator på norra och västra sidan.) Att sista upplåtelsen inför rätten 1460 är antecknad efter det att Pynnow kommit i besittning av huset, har ingen betydelse, då fastebrev ofta ej utfärdades förrän årtal efter försäljningarne. Efter Magnus Erikssons död övertog äkan, hustru Elsebe, fastigheterna efter mannen. Hon omtalas ofta i jorde- och tänkeböckerna. Den 17 mars 1477 ålades hon att årligen betala till staden 4 mark för det rum, där mantolinen stod nedanför hennes hus vid (Skepps-)bron. Den 11 oktober 1479 beslöts, att hon skulle få ha sitt fönster utåt gatan mot Jap Moyse utan skada, så att ingen orenlighet finge slås ut där och inga trummor anbringas på gatan; hustru Elsebe skulle lägga gata så långt som hennes hus och tomt visa. (Jakob Moyse hade 1475 $2\frac{3}{4}$ för 700 mark stockholmska köpt ett stenhus av Tydeke Peckow mellan herr Magnus Erikssons hus och Hans Falkenstens på norra sidan av nuv. Packhusgr.; se jordeboken n:r 814 & 728 samt tänkeboken för 1475 $29\frac{5}{6}$. Detta tycks således ha legat näst öster om norra hörnhuset, som Peckow förut sålt till Magnus Eriksson). Den 18 nov. 1482 ålades hustru Elsebe att bryta av sin träbyggnad på stadens tomt, enär samma tomt skulle byggas för stadens behov; den 3 mars 1483 upprepas samma påbud: hustru Elsebe skulle ej därefter få ha någon byggnad på stadens tomt, "for thy ath stadzsins mwr skal staa thr på"; en vecka senare utfärdades ett generellt förbud att bygga östan till vid stadens mur, emedan där skulle läggas en stengata.- Den 7 jan. 1497 beslöto borgmästarne och rådet, att östan till mellan herr Magnus Erikssons hus och tornet skulle avbrytas och palas i nästkommande fasta.

Av dessa olika belägg torde framgå, att Magnus Eriksson och hans hustru ägt hela södra sidan av nuv. Packhusgränden, ända ned till sjön, med undantag av det som tillhörde staden (se nedan). Efter Magnus Erikssons och hans hustrus död kom egendomen till Bengt Smålänning och sedan till hans hustru Elisabeth.

Enl. pergamentbrev i riksarkivet av 1512 9/1 erkände sig Hans Westfal, borgare i Stockholm vara skyldig Engelbrekt van Mönster och Herman Lytting 64 $\frac{1}{2}$ mark stockholmska för varor och hade därför pantsatt sin trädgård, som kallades "Kaedelidh", liggande i Stockholm östanmur i herr Bengt Smälännings gränd nordan Järntorget. Här ha vi således ännu ett namn på nuv. Packhusgränden. Vad ordet Kaedelidh kan betyda överlåtes åt herrar språkmän att söka utreda.

I riksarkivet finns en avskrift på papper, daterad 1509 30/3, enl. vilken då förrättades arvskifte mellan Hans och Didrik Westfal rörande deras fäderne och moderne efter Bengt Smälännings avlidna hustru. Bröderna överenskommo, att stadens tänkebok och "then utskorne skriff" skulle bliva vid full makt samt att bestämmelserna om Helga Lekamens gilles hus vid Fiskastrand skulle gälla. För övrigt fick Hans Westfal på sin lott det hus som herr Bengt Smälänning i livstiden bebott, med trädgård och bodar nedanför hustru Luci Haakens⁺ (utom en liten vedbod närmast muren, tillhörig staden) samt dessutom hälften i lösöret efter herr Bengts hustru och en tomt på Södermalm väster om Tyle Hampes tomt. Didriks lott utgjordes av Södra badstugan, ett stenhus därovanför, den öde tomten norr därom, vidare det hus som herr Magnus Eriksson i livstide bebott ("förutöm tasken som staar paa stadzens watn") och en trädgård i samma gränd nedanför gatan samt slutligen hälften i lösöret efter herr Bengts hustru Elisabeth. Didrik skulle "swara til aall then strandde renthe som nu wppenbarligh aer" (Kaedelidh från 1512 9/1 är tydligen samma som den 1509 30/3 omtalade trädgården).

Hustru Elisabeths arvingar, Didrik Westfal och hans hustru Birgitta Redholfsdotter, tillträdde hörnegendomen, som de med samtycke av sin måg, Kort Drugenagel, och Didriks broder, Hans Westfal, den 20 mars 1514 sålde till välbördig kvinna fru Gunilla, her Erik Turesons änka. Beskrevs då som ett deras stenhus och liggande grund här i

+) Förmodligen hustru till den Nigels Hake, som 1460 21/7 omtalades som granne till Lasse Andersson, då han sålde sitt hus till Jon Helsing; en son till Nils Hake, Peder Nilsson, erlade 1465 avgift till Helga Lekama gille, måhända för fadern, som i sådant fall intagits där in extremis.

Stockholm östan till nedanför Långgatan och nedåt herr Måns Eriks-
sons gränd på södra sidan med fria murar, till den av herr Måns
Eriksson stiftade prebendans husmur. Till huset hörde 4 källare un-
der, 2 bodar med stugukammare med vind och alla våningar och till-
hörande, "som tz nw opmwrat är och för öghon staar i sine gamle
bygningh och mwrningh etc. aff grwnden och offuerst i winden wndenta-
gendes prebendenes huss wind ther som jern dören redelige aatskill
store hussins wind som han nw solt haffuer och prebendenes wind
som staar i prebendenes winds".- Huset kallas Gunillas hus 1545 9/11.
Från henne kom det till rikskanslären herr Nils Gyllenstierna,^{†)} som
sedan sålde det till konungens kamrerare, Per Håkansson. Då denne
gjorde uppbud på huset 1570 4/6, betecknades det som förfallet. Kö-
pebrevet upplästes på rådstugan 1570 17/7, varvid priset angavs till
1700 (eller 1600) mark.

Per Håkanssons änka, hustru Brita, tycks efter mannens död ha
trätt i nytt äktenskap, nämligen med Jören Behr (Bäär), vilken i sin
ordning redan 1601 11/7 var omgift med hustru Margareta, änka efter
Wilm de Wik. En dotter till denna hustru Margareta var vid sistnäm-
da tillfälle gift med Ludvig Geilitz. Enl. skotteboken bodde Ludvig
Geilitz här 1598-1603 och Jören Bäär 1594-1597, 1608 samt 1620-1623.
Efter denna lilla släktutredning, som visar, huru vanliga omgiftena
voro i gamla tider, återgå vi till egendomen. Den 13 nov. 1600 före-
teddes inför rätta en revers med inteckning i Jören Behrs hus överst
i Fru Gunillas gränd, som hans framlidne hustru hade givit i testa-
mente. Vid arvskiftet efter henne, varom mera nedan, som förrättades
1602 11/10, kallas hörnhuset för Jören Bäärs stora hus. Den 3 mars
1605 uppbjöds Jöran Bährs hus överst i Fru Gunillas gränd, och den 20
dec. 1616 omtalas det som Nils Beckers hus. I skotteboken finns han
här 1582-1585 och 1609-1623.

Nils Becker var källarmästare och upptages i härbergerareläng-
den för åren 1620-22; i själva verket stod han kvar som källarmästa-
re ännu längre, ty år 1624 är han med bland de 14 i tänkeboken uppräknade.
I 1628 & 1629 års mantalsförteckningar är hans namn utbytt mot
änkans, hustru Kerstins, och därjämte står namnet på mågen, Kasten

†) g.m. Ebba Axelsdotter Bjelke, sondotter till Erik Turesson och
Gunilla Beese.

Hoff, som den 15 okt. 1626 blivit gift med jungfru Karin Nilsdotter och då kallas Källaresven. Denna källare, gårdöket Stjärnan, hörde till dem, som privilegierades av Karl IX den 12 juni 1605. Som förste innehavare nämnes i förordningen Lukas Emkote (stundom kallad Imkott), och hans namn återfinnes också i härbergerarelängden för åren 1605-14; för de två följande åren påstås ingen ändring ha skett, för 1617 saknas uppgift. År 1618 har Lukas Emkott flyttat sin verksamhet till Södermalm Kuruvida Lukas Imkott ägt huset under den tid, han innehade Stjärnan, kan jag ej nu säga. Kasten Hoff tycks ha varit kvar här ännu 1646, eftersom han då upptages i Wrangels förteckning på dem, som haft hål att mura igen efter trummor i Gävle vågs gränd (nuv. Packhusgr.) Vid en upplåtelse av grannegendomen betecknas hörnhuset 1681 16/3 som von Bergens hus, och den 16 dec. 1685 är antecknat, huru arvingarne efter hustru Katarina Beckers (kastens Hoffs änka), bl. vilka var traktören Johan Standert, då upplåto sitt stenhus i hörnet av Österlånggatan och Fru Gunillas gränd till handelsmannen Berent von Bergen. Johan Standert var mäg till hustru Katarina Beckers, i det att hennes dotter Margareta (enl. Wrangel döpt 1638 15/8) i sitt andra ätenskap var hustru till Johan Standert; rörande denna familj hänvisas för övrigt till Wrangels S:t Nikolai kyrkas vigselbok sid. 32. not. 3.

I bouppteckningen efter handelsmannen Roland Eliason (se Wrangel, Stockholmiana I-IV, sid. 253 & 254) upptagas bl. a. ett stenhus "Stjärnan" vid Österlånggatan till 9500 d:r och ett annat nedanför Stjärnan i Urbansgr. till 8000 daler. På den av dr. L. M. Bååth, sid. 147 i Utredningar m. m., II, publicerade kartan, som enl. honom är från tiden omkr. 1701, kallas hörnhuset Roland Eliasons stenhus. Detta omfattade i själva verket två tomter, nuv. n:r 47 Österlånggatan och n:r 1 Packhusgränden. Designationen av 1680 30/3 (?) (se Bååth, l. c. sid. 146) visar, att längderna av gränserna för hela egendomen voro: på östra sidan 14½ aln, på södra 45 alnar; de övriga finnas å kartskissen.

Jag övergår nu till huset närmast nedanför, vilket genom testamente av 1474 1/8 gick till prebendan i Storkyrkan men tidigare hade

delat öden med hörnegendomen.

I Erik XIV Nämnds Dombok sid. 59 (enl. Wrangel Stockh. I-IV, sid. 36) omtalas, huru Per Hansson 1562 6/10 återfår ett stenhus i Fru Gunillas gränd, som hans släkt givit till ett prebende i Stockholms Bykyrka, "Quinque vulnerum" (d.ä. helga fem unders altare). Kyrkoherden, mäster Olof, talade 1569 16/3 inför rätten om det hus i Fru Gunillas gränd, som salig Per Hansson hade ägt, men som man menat, att hans föräldrar icke med rätta tillkommit, i det att det såsom prebendegods skulle höra till staden; mäster Olof visade med stöd av stadens tänkebok, att samma hus lagligen hade tillhört herr Kåns Eriksson, fordom borgmästare i Stockholm, vilken var Hans Perssons faders morbror. Per Hanssons föräldrar voro således rätta ägare.

År 1582 - antagligen redan 1579 och kanske ännu tidigare - tillhörde huset Per Håkansson, som såsom ovan omtalats även ägde hörnhuset, och med detta delade det ånyo öden en tid. Vid arvskiftet efter Jöran Bäärs hustru 1602 11/10 omnämnes detta nedre hus som ett stenhus med grund i Fru Gunillas gränd på södra sidan näst nedanför Jöran Bäärs stora hus och i besittning av tre murar. Längden utmed östra muren, som var $1 \frac{1}{2}$ sten tjock och förut lytt under det avbrända huset nedanför, var $20 \frac{1}{2}$ aln, bredden $14 \frac{3}{4}$ aln. Den sistnämnda sträckan skulle då motsvara den, som år 1681 uppgavs till $14 \frac{1}{2}$ aln, en tämligen god överensstämmelse. En liten kokaskorsten och bakugn, som låg över portgången, tillföll Jöran Bäär (i testamente) till det stora huset. Det övriga skattades till 705 daler. För den lilla kammaren, vars längd var $4 \frac{1}{2}$ aln, med kokaskorstenen och bakugnen gav Jöran Bäär, 45 daler, varav hustru Anna Toornsdotter, framlidne Matts Anderssons på Ånäs' änka, uppburit 22 daler; de 23 återstående dalerna avhörtade Jöran Bäär på Aristern Mattsens vägnar för dennes skuld till Johan Börman och Jöran Bäär. I detta hus ägde hustru Anna 144 daler 21 $\frac{1}{3}$ öre och Aristiern Mattson 143 daler 21 $\frac{1}{3}$ öre, Eneuidt Förbys, sal. Annas måg, på sin hustrus, Karin Mattsdotters, vägnar 166 daler 12 $\frac{1}{3}$ öre samt Jöns Smitt och dennes hustru Margareta Hansdotter i Narva 250 daler. (Nils Läpper, som på sin hustrus, Brita Hansdotters, vägnar var jämnarvinge med Jöns Smitt, och Margareta

Hansdotter fingo intet i detta hus.) Jöns Smitt var således den störste delägaren i huset. Den 13 okt. 1606 uppbjöd Jöns Smitt 1:a gången ett stenhus i Fru Gunillas gränd, som han och hans medarvingar fått efter hustru Brita, Per Håkanssons änka.

Den 2 juni 1617 kom inför rätten hustru Aristina, Jöran Fritzes hustru och inlade ett köpebrev, som välborne Jöns Smitt till Åminneby och fru Kirstin till Jakarby, sal. Salomon Jönssons änka, hade givit hennes man i Borgå stad i Finland 1616 20/12 på en liggande grund östantill i Fru Gunillas gr. på södra sidan näst nedanför Nils Beckers hus, vilken Jöran hade köpt för 700 daler. Köpet gillades av rätten, som dömde huset undan Jöns Smitt och fru Kirstin samt till Jöran Fritze och hans arvingar. Huset uppgavs då ha tre murar; längden var $20 \frac{1}{2}$ aln, bredden $14 \frac{3}{8}$ (siffrorna stämma med de förut uppgivna). Jören Friis finnes här i skotteboken åren 1599-1623. I mantalsförteckningen för år 1620 läses: "Jörenn Frijs besitter sitt eget hus". Bland härbergerarne för det östra kvarteret återfinnes för år 1603 Jörenn Fritz, som troligen är identisk med denne. Av Wrangels uppsats: En vandring i staden 1646, Stockh. I-IV, sid. 380, finna vi välborne "Lodvik Frötzil" skriven här och i en not å sid. 395 omtalar Wrangel, att Helena, änka efter Daniel Fritz, 1672 5/3 sålde en tomt i stadens östra del i Urbansgränden till salig Åke Folkers änka Aatarina, vilken tomt hon ärvt efter mannens farbroder, landsnövdingen Ludvig Fritz. Den sistnämnde dog og. 1666 och blev begraven i Storkyrkan, där hans epitafium finnes. Hans arvingar gävo den 27 nov. s.å. vid hans begravning till kyrkan ett fint svart bärkläde med svarta fransar om 10 alnar i längd och 5 i bredd (enl. Storkyrkans räkenskapsbok).

Även detta hus tillhörde Roland Eliasson vid hans död 1706.

Nästa hus på östra sidan förekommer i tänkeboken 1579 11/11, då det talas om grundvalen mellan Peder Håkanssons hus och Matts Månssons hus. Matts Månssons framlidna hustru hade låtit mura upp ett hörn på norra sidan på den gamla grundvalen, som undantogs. (Måhända var det detta hus, som 1494 10/5 kallades hustru Elsebes, Hans Jönssons hu-

strus, hus och låg norr om Jöns Laurenssons vinmans.) Den 27 okt. 1589 bjöd Berent Jönsson upp Matts Månssons upprända hus i Fru Gunillas gränd. Det var tydligen samma avprända hus, som omtalades vid arvskifte 1602 11/10 (se ovan), då det sades, att muren förut lytt till det avprända huset nedanför. Mått på detta hus saknas, men eftersom det befann sig nedanför Roland Eliaasons och ovanför Urbans hus, torde dess tomt närmast ha motsvarat den, varpå stallet var uppfört enl. 1701 års karta. I tänkeboken betalas för 1603 23/5, huru en tomt då uppbjöds 1:a gången i Fru Gunillas gränd näst ovanför Urban Mickelsson, och en vecka senare, huru Jöran Bährs tomt i Fru Gunillas gränd, som Urban köpt, bjöds upp 2:a gången.

Jag övergår till nästa hus åt strömmen till. Den 30 okt. 1581 upplät Jakob Sigfridsson till Urban Mickelsson en tomt, på vilken Urban förut byggt ett stenhus och där en gammal mur stod, i Fru Gunillas gränd, på södra sidan näst ovanför stadens hus. Längden utmed gränden var 22 1/4 aln, bredden 13. Med tomten följde 15 läster kalk och 24 nya bjälkar, vilket allt betalades med 360 daler och 13 alnar berett engelskt kläde. Som jag förut påpekat återfinnes denna egendom på den lilla kartskissen av år 1640. Den 15 juni 1612 uppbjödös 2:a gången sal. Urban Mickelssons sätehus, några hans bodar och annat, varibland 2 tomter i Fru Gunillas gränd och ett korsverkshus i Skomakaregränden (Lasse skomakares gränd).

Längst med vid bron, nedanför stadens hus, de vi, hur Lilla Gävlevägen tagit i anspråk det gamla stadstornet, och vi få där också uppgift om dettas dimensioner: 15 x 19 alnar. Av Wrangels Stockh. E-IV känner man redan förut, att gränden år 1646 kallades Gävlevågsgränden.

II.

Tiden efter 1700-talets början.

Ärendomen n:r 51 Österlånggatan, n:r 6 i kv. Argus,

n:r 136 efter gammal numrering.

Vid början av 1700-talet tillhörde denna fastighet kommerserådet, välborne Johan Stjernhök till Anestad vid Södertälje, född 1636 24/3, + 1730 8/12. Han var broder till den 1686 avlidne Andreas och inskrevs samtidigt med honom och Claus Stjernhök vid Uppsala universitet i februari 1650, således vid ännu icke fyllda 14 år. Två gånger gift, hade han en son Mårten, kommissarie i kommerskollegium (f. 1673,⁺ + barnlös 1717), gift med Beata Rosenskiöld på Årebo, + 1755 27/3, dotter av överstelöjtnanten Klaes Rosenskiöld och Anna Margareta Sabel i hennes andra gifte (enl. Anrep, Svenska Adelsns Ättartavlor). Mantalsförteckningen för år 1711 upptager som ägare kommerserådet, välborne Stjernhök och som hyresgäst kopparslagaren Johan Adolph,⁺⁺ vilken årligen erlade i hyra 200 daler. I mantalsförteckningen för 1721 säges, att kamreraren Bergs och fru Sabels hus har vinskänken Petter Hellberg tillhandlat sig och det är under byggnad. Namnet "Den Gyllene Freden" har källaren naturligtvis erhållit efter den år 1721 slutna freden i Nystad. Måhända var fru Sabel identisk med Mårten Stjernhööks svärmöder.

I stadens registratur är antecknat, att välborne kamreraren i kammarkollegium Petter von Brobergen genom salubrev av 1719 22/12 för 6600 dlr kmt och en äreskänk av en förgylld pokal försålt det samma till vinhandlare Petter Hellberg. Enl. Örnbergs Ättartal, 9 (sid. 56), blev kommissarien i Svea hovrätt Gustaf Berg år 1710 gift med Barbro Honou eller Hönou (Anrep kallar henne Hener), dotter till vinskänken i Stockholm Berndt Holou. Hon var född 1688,

) Om denna uppgift hos Anrep är riktig, skulle Martin Stjernhök ej ha varit mera än 12 år, då han inskrevs vid Uppsala universitet, ty det skedde den 8 juli 1685; uppgiften behöver visst icke vara felaktig, emedan ännu yngre studenter förekommo.

) Om honom se Svenska Ättartal, band 11, sid. 38.